

שושנת יעקב

מתוך 'ודרשת בחגך' – פורים

אבישי נתן מייטליס

אמירת הפיוט 'שושנת יעקב' – מחיובי היום, או מחיובי המגילה

נפסק בשו"ע בס"י תרצ סעי' טז: 'צריך שיאמר, ארור המן ברוך מרדכי, ארורה זרש ברוכה אסתר, ארורים כל שונאי ד' ברוכים כל המאמינים בד'. וצריך שיאמר וגם חרבונה זכור לטוב'.

יש לעמוד על מקור דין זה, האם ישנה זיקה בין פיוט זה לקריאת המגילה, וחייבו לאומדו מד אחר המגילה בדווקא, או שמא הנהיגו לומר פיוט זה בהאי יומא מחיובי היום, בלא הקשר לקריאת המגילה.

הדברים אומרים דרשני בפרט לאור העובדה שהשו"ע בס"י תרצ סעי' א כתב: 'ולאחריה, נוהגין לברך הרב את ריבנו', והוי רק מנהג, והרמ"א כתב כי הוא נאמר רק בציבור. לעומת דין אמרת פיוט זה שהוא נאמר כחיוב, ואף היחיד אומרו.

במסכת סופרים פ"ד ה"ו הובא פיוט זה, כך: 'ואחר כך מקלס לצדיקים, ברוך מרדכי, ברוכה אסתר, ברוכים כל ישראל. ורב אמר צריך לומר, ארור המן, וארורים בניו. אמר ר' פנחס וצריך לומר חרבונא זכור לטוב... כד הוה מטי ר' יונתן להדין פסוקא אשר הגלה נבוכדנצר, הוה אמר, נבוכדנצר רשיעא, שחיט שמוי... שנאמר זכר צדיק לברכה ושם רשעים ירקב'. נראה כי יש בפיוט זה, כדי לקיים מאמר שכתוב בסיפא דהאי הלכה: 'זכר צדיק לברכה ושם רשעים ירקב', ומיד בסיום המגילה, אחר שהזכיר את הצדיק ואת הרשע, מקלס למבורך, ושם רשעים ירקב.

כן באר האבודרהם פורים להדיא: 'ואמרינן בירושלמי, שצריך לומר אחר קריאת המגילה ארור המן ברוך מרדכי... ארורים כל העכו"ם ברוכים כל ישראל... משום שנאמר זכר צדיק לברכה ושם רשעים ירקב'.

יש בכך ליישב את הערת הערוך השולחן בס"י תרצ ס"ק כב שתיקן לומר כגירסא המובאת בטור בס"י תרצ ובב"י בס"י תרצה: 'ברוכים כל הצדיקים', ולא לומר 'ברוכים כל ישראל' כפי שנזכר במסכת סופרים דלעיל והביאו כן הרא"ש במגילה פ"א ס"י ח, המרדכי רמז תתד ובמחזור ויטרי ס"י תקכז. וכן הוא מוכרח בתוס' הרא"ש במגילה ב"ד ז: בניגוד לארור שהוזכר שם: 'ארורים כל הערלים [נ"א: הרשעים], ברוכים כל ישראל', וכן הוא בר' ירוחם נתיבי ח"ג. וכן האבודרהם פורים גרס: 'ארורים כל עכו"ם, ברוכים כל ישראל', וכ"כ הלבוש בס"י תרצ ס"ק טז: 'ארורים כל עובדי ע"ז, ברוכים כל

ישראל'. הרי שמבקשים בפיוט זה ליתן זכר טוב לצדיקים, ולכל ישראל יש חלק בכך, ומבטאים זאת בהזכרת שם סגולת ישראל בניגוד לבני הנכר.

איתא בירושלמי במגילה בסוף פ"ג: 'א"ר יוסי בי רבי בון צריך שיהא איש בראש דפא, ואת בסופה... רב אמר צריך לאמר ארור המן ארורים בניו. אמר ר' פינחס צריך לומר חרבונא זכור לטוב'. נראה כי סמיכות דין אמירת 'ארור המן' אחר הלכות המגילה, מורה כי אמרין את הפיוט בהקשר ישיר של המגילה. וכן נראה שהבין הרא"ש במגילה פ"א ס"ח: 'אמרין בירושלמ, שצ"ל אחר קריאת המגילה ארור המן ברוך מרדכי, ארורה זרש ברוכה אסתו...', וכ"כ המדדכי במגילה רמז תתד, רבינו ירוחם נתיב י ח"ג, הרוקח בהל' פורים ס"ו ולו ובמנהגי מהרי"ל הל' פורים. אך לא בארו בטעמא דהאי דינא, דיש לאומרו לאחר קריאת המגילה.

בחדושי הגרי"ז סולובצ'יק הודושות מפי השמועה ס"י קצט באר על פי שכתב הרמב"ם בסוף מגין המצוות: 'הנביאים עם בית דין תקנו וצוו, לקרות המגלה בעונתה, כדי להזכיר שבחיו של הקב"ה, ותשועות שעשה לנו והיה קרוב לשועינו. כדי לברכו ולהללו, וכדי להודיע לדורות הבאים שאמת מה שהבטיחנו בתורה כי מי גוי גדול אשר לו אלהים קרובים אליו כד' אלהינו בכל קראנו אליו'. הרי לן, שתקנת הנביאים היתה לקרוא את המגילה ולהזכיר שבח הקב"ה, נסיו ונפלאותיו, ובכך מגיעים להכרה בהשגחתו, ומהללים ומברכים את שמו, ומודיעים זאת לדורות הבאים. ולשם כך תיקנו לומר פיוט 'שושנת יעקב', מיד בסיום קריאת המגילה 'כדי להודיע לדורות הבאים'.

בכך מבואר שאומרים שם: 'להודיע שכל קוין לא יבושו ולא יכלמו, כל החוסים בכך'. וכן יש להוסיף, כי יש בפיוט זה גם הלל והודאה על נסיו ונפלאותיו, ולהכי חייבו הכל לאומרו בסיום קריאת המגילה, ואינו רק כמנהג.

לדברים אלו יש טעם לשבח בפסקו של השו"ע בס"י תרצ סע"י יז לכרוך המגילה קודם הברכה שאחריה, והפיוט הנאמר עימו, שכן לאחר סיום קריאת המגילה, פונים לקיים חובה נוספת בחיובי היום, הנובעת מכח שקראו זה עתה, ולהכי מסירים את המגילה כמבואר במג"א שם ס"ק יט, להורות שעתה מתחילים את ההלל, ההודאה וההודעה לדורות הבאים. ושמא להכי כיון הלבוש שם ס"ק יז שכתב: 'וכשיגמור אותה, חוזר וכורכה משום כבודה. ואח"כ מברך ברכה אחרונה', שכן אינו מכבוד המגילה, שבעודה פתוחה לפניו, זונחה ועוסק בהלל ושבת, לכן חייבוהו לכורכה בטרם יפנה להודות לד'.

לכשתדייק בדברי המשנ"ב בס"י תרצב סק"ט ראה, שפסק שאין לשוח בין הקריאה לסוף הברכה בדווקא. נמצאנו, שהנאמר אחר הברכה אינו קאי על המגילה כלל, אלא רק מכוחו נאמר.

נפק"מ יהא לכך, בפורים דמוקפין שחל בשבת, האם בעינן לומר פיוט זה לאחר קריאת המגילה, או ביומא דפורים, בשבת. אך אפשר שכשם שמקיים את מצוות היום בקריאת

המגילה ביום ששי, כן מקיים חיוב ההלל והודאה ביום זה אף שהוא מחיובי היום, כיון שההלל והשבח נאמר עם סיום הזכרת ניסי השי"ת.

וראה שהשו"ע הביא בהלכות מגילה בסי' תרצ' סעי' טז שיש לומר 'ארור המק', ולא הביא זאת בהלכות פורים, ואפשר שאף שהוא מהלכות היום ולא מדיני המגילה, מ"מ נאמר בסיום קריאתה, ולכך כתבה שם.